

הסידות בפרשה

הרב יצחק שפירא

פרשת ויגש

המאבק על הדרך לגלות את ה' בעולם

איך יוסף מאחד את כולם, ואיך יהודה מדגיש את הביטוי האישי של כל אחד? כיצד יהודה מצליח לבטא את עצמו בכנות ולגלות את ה' בתוך דיבוריו? יוסף חושב על כולם יחד, יהודה על כל אחד לחוד – מי מגלה את ה' יותר?

בזמן האבות – אברהם, יצחק ויעקב – הקב"ה התגלה דרך דמות אחת. כל אחד מהאבות ייצג את הקב"ה באופן שלם בחייו, והתגלות ה' דרכו הייתה פשוטה וברורה. אך כאשר מגיעים לתקופת השבטים, הקב"ה מתחיל להתגלות דרך ריבוי דמויות – ישנם שנים עשר שבטים. המצב הזה יוצר קושי: אם כל שבט הוא רק חלק מהגילוי של ה', יוצא שאף אחד מהם לא מייצג את ה' בשלמות. ואם כל שבט מייצג את ה' לגמרי, נוצרת כביכול שניות, וזה מבלבל.

יוסף ויהודה נחלקו בשאלה כיצד על השבטים לגלות את הקב"ה בתוך המציאות. יוסף הצדיק האמין שהשלמות של גילוי ה' נמצאת באחדות של כולם יחד. כשכל השבטים מתאחדים, כל הגוונים והשונות שלהם מתחברים למשהו שלם שמסוגל לייצג את הקב"ה.

יוסף: להתאחד כולם יחד

יוסף חשב שכולם צריכים לעבוד יחד ולהתאסף, וכך ה' יתגלה בתוכם. לפי יוסף, אף אחד בפני עצמו לא מספיק כדי לגלות את ה' בשלמות, אבל כשכולם מתאחדים, הם יוצרים משהו גדול יותר שמסוגל לגלות את ה'.

לכן יוסף רצה שכולם ישתחוּ לו – כולם צריכים להתכופף בפני האחדות של כולם כדי שה' יתגלה דרכם. יוסף הצדיק לא ראה את עצמו כדמות נפרדת או כישות שעומדת בפני עצמה, אלא כצינור שדרכו ה' מתגלה. כך רואים גם בדבריו לפרעה כשהתבקש לפתור את חלומותיו: "בלעדי, האלקים יענה את שלום פרעה." יוסף שם את ה' במרכז, ורואה את עצמו כצינור לגילוי ה'.

אותו עיקרון הנחה את יוסף גם ביחסו לעם ישראל. כשהוא ביקש שכולם ישתחוּ לו, לא היה זה במטרה לשים את עצמו במרכז, אלא מתוך מטרה לאסוף את כולם תחת המטרה שה' יתגלה בתוכם.

יהודה: לגלות את ה' בכל אחד באופן אישי

אבל יהודה מגלה את ה' בדרך אחרת: לפי דרכו, הגישה שמגלה את ה' דרך האחדות של כולם משאירה את היחיד בתחושה שהקב"ה לא באמת נוכח בו עצמו, אלא רק כאשר הוא חלק מהשלם. יהודה מאמין שה' צריך להיות נוכח בכל אחד ואחד באופן אישי, ולא רק כחלק ממכלול גדול.

כיצד ה' יכול להתגלות בתוך כל אחד באופן אישי? בסוף הפרשה הקודמת, יהודה אומר: **"מה נאמר ומה נדבר ומה נצטדק"** – מילים שמשמעותן הודאה בחוסר היכולת לדבר באופן שמייצג את ה'. יהודה מבין שכאשר אדם מדבר, הוא מבטא את עצמו בלבד, ולא את דבר ה'. אך דווקא מתוך ההודאה הזו, מתוך ההכרה שהוא לא יכול לדבר בשם ה', נוצרת האפשרות לכך שה' עצמו יתגלה בתוך דבוריו.

יוסף, כפי שרואים בתורה, נאלץ לעיתים קרובות להתאפק ולא לדבר. הוא מחכה שהמכלול כולו יתאסף ושדבר ה' יתגלה דרכו בצורה מוחלטת. לעומתו, יהודה פועל באופן שונה לחלוטין. במקום לאסוף את כולם כדי שה' ידבר, הוא מתחיל בכך שהוא מודה שאין לו זכות דיבור אמיתית – שאין הוא יכול לדבר בשם ה'. אך הוא מדגיש שלמרות שהוא יודע שהוא לא יכול לדבר בשם ה', הוא מאוד רוצה שה' יתגלה בתוך הדיבור שלו.

כאשר יהודה מדבר, דיבורו הופך לתפילה. הוא מתפלל שה' ימצא חן בדבריו, ישמח בהם, ויתגלה בתוכם. יהודה אינו בא בקביעה או בוודאות שהוא מדבר את דבר ה', אלא בתפילה וציפייה שה' ירצה להתגלות בתוך דיבוריו.

יוסף מייצר את הכלי, וה' מתגלה ביהודה

לבסוף, בעקבות דבריו של יהודה – יוסף כבר לא יכול להתאפק, ומגלה את עצמו לאחים. מה ראה יוסף בדבריו של יהודה, עד שגרמו לו שלא לחכות יותר? יוסף כינס את כולם כדי שה' יתגלה בתוכם, והנה הוא רואה שה' אכן מתגלה; אבל ה' בוחר להתגלות דווקא בתוך הדיבור של יהודה, ולא בתוך האחדות של כולם. יוסף, על ידי שכינס את כל האחים, יצר את הכלי לגילוי של ה', אבל ההתגלות עצמה הייתה אצל יהודה.

כך אנו רואים גם בהפטרה, שכאשר ה' אומר שהוא עתיד לאחד את עץ יוסף ועץ יהודה, עץ יוסף מוזכר יחד עם שאר שבטי ישראל, אך עץ יהודה מוזכר לבדו: **"הנה אני לקח את עץ יוסף אשר ביד אפרים ושבטי ישראל חבריו ונתתי אותם עליו את עץ יהודה ועשיתם לעץ אחד והיו אחד בידי"**. כמו כן, בהמשך ההפטרה אנו רואים שה' מגלה את עצמו בתוך עם ישראל על ידי שהוא שוכן אצל יהודה: **"ועבדי דוד מלך עליהם ורועה אחד יהיה לכלם"**, ועל ידי זה **"והיה משכני עליהם והייתי להם לאלהים והמה יהיו לי לעם"**.

שבת שלום!

בית המדרש 'עוד יוסף חי'

